

Kielitutkintolautakuntien lausunto

Valtionhallinnon kielitutkinnot (VKT)
Erinomaisen taidon tutkinnot
Suomen kieli ja ruotsin kieli

26.9.2025

Viite: Eduskunnan sivistysvaliokunnan lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle kielitutkintoja koskevan lainsäädännön muuttamisesta (HE 102/2025 vp)

Tiivistelmä

Hallituksen esityksen mukaan valtionhallinnon kielitutkintojärjestelmä (VKT) lakkautetaan ja yhdistetään osaksi yleisiä kielitutkintoja (YKI). Yhden kielitutkintojärjestelmän malli olisi selkeä ja oikein toteutettuna toimiva. Lakiesityksen lähtökohta on kannatettava. Toisaalta näin merkittävät lakimuutokset voivat aiheuttaa isoja ongelmia.

YKIn uudistusten tulisi sujuvoittaa kielitutkintoprosesseja, vastata laadukkaasti kasvavaan kysyntään, purkaa kielitutkintojen ruuhkia, lisätä tutkintotilaisuuksia ja edistää digitalisointia. Nämä tavoitteet ovat järkeenkäypiä. Tavoitteet järjestelmän joustavuuden ja kokeen sujuvuuden lisäämiseksi ovat mielekkäitä. Digitalisaatiota ja automatisointia voi periaatteessa kannattaa.

Kielitutkintojärjestelmä muuttuu lakiesityksen mukaan perusteellisesti. Keskeisin havaintomme liittyy siihen, ettei lakiesityksessä ole arvioitu uskottavasti nopeiden muutosten vaikutuksia tutkintojärjestelmään ja tutkintojen käytännön toteuttamiseen. Ongelmat liittyvät lakimuutosten aikatauluun, kokeen digisiirtymään ja osallistujien tasapuoliseen kohteluun:

- Muutosten toteutusaikataulu on epärealistinen (muutokset miltei täysimääräisinä voimaan 1.1. 2026).
- Lakimuutosten vaikutusten analysointiin ja seurantaan tulee perustaa puolueeton asiantuntijaryhmä.
- Kokeiden digisiirtymä on toteutettava harkiten ja huolellisesti.
- Yleisten kielitutkintojen tulee olla joko maksullisia ja maksuttomia.

Muutosten toteutusaikataulu on epärealistinen

Esitetty toteutusaikataulu (muutokset miltei täysimääräisinä voimaan 1.1. 2026) on epärealistinen. Siirtymäajan säännösten mukaan valtionhallinnon kielitutkinnon suorituksia voisi ottaa vastaan 30.6.2026 saakka. Erinomaisen taidon lautakunta järjestäisi tutkintotilaisuuksia kaiketi samoin kesäkuulle 2026. Hylättyjä osakokeita voisi uusia 31.12.2028 saakka vanhojen säännösten mukaisesti. Nykyiset lautakunnat ja tutkintosuoritusten vastaanottajat on nimitetty tehtäviinsä 31.12.2028 saakka, mihin asti ne voisivat ottaa vastaan hylättyjen osakokeiden suorituksia. VKT-järjestelmää koskeva siirtymäsäännös vaikuttaa järjelliseltä.

Lakimuutokset lisäävät merkittävästi kielitestauksen kysyntää. Nykyisten kielitutkintojärjestelmien kapasiteetti ylittyy jo nykyisillä suorittajamäärillä. Käsityksemme on, ettei YKI-järjestelmä voi käytännössä vastata kysyntään tai toimia lain tarkoittamassa laajuudessa 1.1.2026.

Lakiesityksessä todetaan siirtymäajasta, että mahdollisuutta suorittaa yleisen kielitutkinnon osakokeita erikseen olisi tarjottava viimeistään 1.7.2026 alkaen, jotta Opetushallitus ja tutkinnon järjestäjät voisivat siirtyä tarjoamaan osakokeiden suorittamismahdollisuutta kevään 2026 kuluessa. Huomautamme, että osakokeiden järjestämisvelvollisuuden lisäksi on paljon muutakin työtä. Uudistuksia tulee tehdä harkitusti vaiheittain.

Lain voimaantuloa, siirtymäajan sääntelyä ja kielitutkintoihin kytkeytyvää lainsäädäntöä tulisi tarkastella realistisesti.

Muutosten vaikutusten analysointiin ja seurantaan tulee perustaa puolueeton asiantuntijaryhmä

Lakimuutokset vaikuttavat sekä itse tutkintojärjestelmään että tutkintojen käytännön toteuttamiseen. Kielitaidon testaamisen ja kielitutkintojen perusrakenteet muuttuvat, ja muutokset säteilevät yhteiskuntaan laajasti. Lakimuutosten vaikutuksia on kuitenkin arvioitu lakiesityksessä vain viitteellisesti ja seuranta kuvattu ympäripyöreästi. Ennakkokäsitys lakimuutosten vaikutuksista ja seurannaisvaikutuksista jää hämäräksi.

Lakimuutosten vaikutusten analysointiin ja seurantaan tulee perustaa puolueeton asiantuntijaryhmä. Seuranta ja sen toteuttaminen on kuvattava osana sääntelyä. Systemaattisen seurannan tulee koskea sekä kokeen sisältöjen laadunvarmistusta että kokeen järjestämisen ja hallinnoinnin kehittämistä.

Yhteiskunnallisesti tärkeiden käyttötarkoitusten vuoksi kielitutkinnoilla on suuri merkitys niin kielitutkinnon suorittajalle kuin myös tutkintotodistusta edellyttävälle taholle. Kielikokeen tulos voi olla osallistujalleen aivan ratkaiseva, eikä kokeen laadunvarmistusta voi jättää toiveiden varaan. Puolueettoman asiantuntijaryhmän tulee aloittaa uudistusten vaikutusten seuraaminen heti vuoden 2026 alussa.

Kokeiden digisiirtymä on toteutettava harkiten ja huolellisesti

Esityksen mukaan tekoälyä ja automaattista arviointia ei otettaisi osaksi tutkintoprosessia vielä vuoden 2026 alussa, vaan vasta myöhemmin. Tämä on kannatettavaa.

Lakiesityksessä lasketaan paljon digitalisaation ja tekoälyn käytön varaan. Lakiesityksen kuva digitalisaation mahdollisuuksista kielitaidon arvioinnissa on ruusuinen. Algoritmien ja tekoälyn käyttö kielitaidon arvioinnissa on iso periaatteellinen kysymys, johon ei ole toistaiseksi vedenpitäviä vastauksia kielitutkintokokonaisuuden näkökulmasta. Myöskään oikeudellinen sääntely ei ole välttämättä ajan tasalla. Osa koeprosessin toiminnoista voidaan epäilemättä digitalisoida ja suorittaa automaattisesti, muttei suinkaan kaikki. Koneen käyttö testaamisessa vaihtelee taitotason mukaan.

Kokeen järjestäminen vaatii asiantuntemusta ja luotettavuutta sekä vastedes huomattavasti digitaalisia resursseja (tietokoneet ja niiden valvotut käyttötilat, väärinkäytösten ja tenttivilpin estot jne.). Yksittäisenä asiana mainittakoon, että sähköisten osakokeiden suorittaminen yksitellen pahimmassa tapauksessa moninkertaistaa järjestämisen vaivat.

Digitaalinen koeprosessi voi aiheuttaa vaikeuksia tietyille kohderyhmille, koska kaikkien osallistujien suomen kielen taito ja digiosaaminen eivät välttämättä riitä järjestelmien käyttämiseen

(ilmoittautuminen, testisuoritus jne.). Tekniset järjestelmät eivät saisi asettaa esteitä esimerkiksi kansalaisuuteen vaadittavan kielitaidon osoittamiselle, opiskelupaikan saamiselle tai muille kaavailuille käyttökohteille.

Esitys tavoittelee käytännössä sitä, että digitaalisia tutkintoja tai niiden osakokeita tulisi voida suorittaa eri puolilla maata viivytystä erilaisiin tarpeisiinsa. Ei voi välttyä ajatukselta, että lakiesitys tähtää kokeen suoritusmäärien kasvattamiseen laadun kustannuksella. Koejärjestelmän uudistamisvauhtia on syytä jarrutella. Vertailun vuoksi todettakoon, että sähköistä ylioppilastutkintoa kehitettiin vuosia ja iteroitiin voimia säästämättä ennen käyttöönottoa.

Yleisten kielitutkintojen tulee olla joko maksullisia ja maksuttomia

Yleiset kielitutkinnot ovat maksullisia tätä nykyä. Vuoden 2025 alusta käyttöön tullut kotoutumiskoulutuksen päättötesti on maksuton. Kotokoulutus tähtää B1-kielitasoon.

Käsillä olevassa lakiehdotuksessa kielitutkinnon maksuttomuus koskisi ylimmän tason yleisiä kielitutkintoja. Tätä voi pitää epätasa-arvoisena ja syrjivänä. Pidämme tärkeänä, ettei yleisten kielitutkintojen sisässä ole suorittajia eri lailla kohtelevia koetasoja ja kokeita. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta yleisten kielitutkintojen tulee olla kaikille joko maksullisia tai maksuttomia. Kielitutkintojärjestelmien maksullisuutta on tarkasteltava kokonaisuutena, niin että se käsittelee eri kokeita ja osallistujia tasapuolisesti.

Matti Räsänen

suomen kielen tutkintolautakunnan puheenjohtaja

Jan Hellgren

ruotsin kielen tutkintolautakunnan puheenjohtaja